

HASTANEDE YATAN HASTALARIN YEME-İÇME İLE İLGİLİ SORUNLARININ VE ÖNERİLERİNİN BELİRLENMESİ*

Reva AKPINAR**

Ayşen YETKİN***

ÖZET

Kesitsel ve analitik nitelikte olan bu araştırma Atatürk Üniversitesi Süleyman Demirel Tıp Merkezi Aziziye ve Yakutiye Araştırma Hastanelerinin çeşitli ünitelerinde yatmakta olan 250 erişkin hastanın yeme-içme ile ilgili sorunlarını ve önerilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Hastaların % 63.2'sinin öğünlerini tam olarak yemediği ve yememe sebeplerinin başında iştahsızlık sorununun yer aldığı (%44.3), %85.2'sine diyeti ile ilgili açıklama yapılmadığı belirlenmiştir. Hastaların %28'i daha iyi beslenebilmeleri için temizliğe daha çok önem verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Anahtar kelimeler: Hastanede yatan hastalar, yeme-içme sorunları, öneriler

DETERMINATION OF THE PROBLEMS OF HOSPITALIZED PATIENTS REGARDING FOOD INTAKE AND THE SUGGESTIONS FOR SOLUTIONS TO THESE PROBLEMS

ABSTRACT

The present study which is both sectional and analytical has been conducted in order to determine the problems regarding food intake of 250 adult hospitalized patients at the Atatürk University Süleyman Demirel Medical Center Aziziye and Yakutiye Research Hospitals and put for suggestions to solve these problems. It has been found that 63.2 % of the patients did not have regular meals properly and that the main reason for not eating was lack of appetite (44.3%), 85.2% were not instructed about their dietary conditions. 28.0% of the patients pointed out that hygiene be given more importance for better nutrition.

Key Words: Hospitalized patients, food intake problems, suggestions.

* Bu çalışma 1997 yılında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

** Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Hemşirelik Esasları, ABD, (Araş.Gör.)

*** Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Hemşirelik Esasları, ABD, (Yrd.Doç.Dr.)

GİRİŞ

İnsan; fiziksel, sosyal, duygusal ve entellektüel gereksinimleri olan bir varlıktır. Fizyolojik gereksinimler bireyin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan temel ihtiyaçlardır. Örneğin; hava, su, beslenme, boşaltım, uyku v.b. (2)

Görüldüğü gibi beslenme, hava ve sudan sonra en önemli üçüncü temel gereksinimdir (2,3,7).

Yaşam boyunca beslenme gereksinimi sürekli olarak değişir. Gereksinimler gelişme ve doku onarımı için gereklidir ve hareketlilik, iklim, duygusal durum, gebelik, hastalık ve benzeri durumlardan etkilenir (1). Bu bağlamda hastaneye kabul edilen hastanın beslenmesi özel bir önem gerektirir.

Sağlık kurumu, insanlara sağlık-hastalık konularında istendik/bilinçli davranış örüntüleri kazandıran temel bir sosyal kurumdur (5). Bu kurumda en aktif görevde bulunan sağlık ekibi üyeleri ise doktor ve hemşirelerdir. Sağlık kurumlarında doktor ve hemşirelerin üzerinde önemle durmaları gereken bir konu da şüphesiz beslenmedir. Ancak hastanede yatarak tedavi gören hastaların pek çoğunun kendilerine sunulan yemekleri isteyerek yemedikleri ve genellikle geri çevirdikleri gözlenmiştir. Bu noktadan yola çıkarak Atatürk Üniversitesi Süleyman Demirel Tıp Merkezi Aziziye ve Yakutiye Araştırma Hastanelerinin çeşitli ünitelerinde yatmakta olan erişkin hastaların yeme-içme ile ilgili sorunlarının belirlenmesi ve önerilerinin saptanması amacıyla böyle bir çalışma yapılması gerekli görülmüştür.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma kesitsel ve analitik nitelikte olup, 1997 yılının ilk beş ayında Atatürk Üniversitesi Süleyman Demirel Tıp Merkezi Aziziye ve Yakutiye Araştırma Hastanelerinin Dahili ve Cerrahi Tıp Bilimlerine ait kliniklerde yapılmıştır. Araştırma kapsamına erişkin, en az üç gündür hastanede yatmakta olan ve katı gıda alabilen, bilinçli ve koopere 250 hasta alınmıştır. Hastaların birbirlerinin verdikleri cevaplardan etkilenmemesi için her odadan sadece bir hastaya anket uygulanmıştır. Verilerin analizinde yüzdeler ve ki-kare testi kullanılmıştır (6).

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma kapsamına alınan hastalarının % 47.2'sinin kadın, % 52.8'inin erkek olduğu, % 32.8'inin ilkökul mezunu olduğu, ancak okur-yazar olmayan hastaların oranının oldukça yüksek olduğu (% 21.6) belirlenmiştir. Hastaların %

45.6'sının dahili kliniklerde, % 54.4'ünün cerrahi kliniklerde yattığı, % 60.4'ünün normal, % 39.6'sının özel diyet aldığı tespit edilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Araştırma Kapsamına Alınan Hastaları Tanıtıcı Bilgiler

Hastanın Cinsiyeti	Sayı	%
Kadın	118	47.2
Erkek	132	52.8
Hastanın Eğitim Durumu		
Okur-yazar değil	54	21.6
Okur-yazar	16	6.4
İlkokul	82	32.8
Orta-lise	65	26.0
Üniversite	33	13.2
Hastanın Yattığı Klinik		
Dahili Klinikler	114	45.6
Cerrahi Klinikler	136	54.4
Hastanın Aldığı Diyet		
Normal	151	60.4
Özel	99	39.6
TOPLAM	250	100.0

Tablo 2. Hastaların Hastanede Verilen Yemekleri Değerlendirme Durumlarının Dağılımı

Değerlendirme Durumu*	Sayı	%
Beğeniyorum	127	50.8
Hep aynı çeşitler çıkıyor	68	27.2
Tatlarını beğenmiyorum	55	22.0
Temiz olduğuna inanmıyorum	55	22.0
Görüntülerini beğenmiyorum	24	9.6
Miktarını az buluyorum	14	5.6
Sindirimi zor yiyecekler çıkıyor	8	3.2
**Diğer	6	2.4

* Hastalar birden fazla seçenek işaretlemiştir.

** Hastaların %2.4'ü hastane yemeklerini hiç yemediği için değerlendirme yapamadığını ifade etmiştir.

Tablo 2'de, hastaların %50.8'inin hastanede verilen yemekleri beğenmesi olumlu bir sonuç olarak değerlendirilmiştir. Ancak hastaların % 22.0'ının yemeklerin temizliğinden şüphe duyduğu, bu nedenle öğünlerini geri çevirdiği düşünülebilir. Bu şüpheyi ortadan kaldırmak için yemeklerin, servis araç ve

Hastaların öğünlerini tam olarak yiyip-yemedikleri araştırılmış ve % 63.2'sinin öğünün tam olarak yemediği görülmüştür. Öğününü tam olarak yemeyen 158 hastanın % 44.3'ü iştahsız olduğu için, % 41.1'i yemekleri beğenmediği için yemediğini ifade etmiştir. Öğününü tam olarak yememe sebebi olarak en çok iştahsızlığı göstermiş olmaları benzer çalışmaların sonuçlarıyla (3,4,7) uygunluk göstermektedir.

Tablo 3. Hastaların Öğünlerini Tam olarak Yiyip-Yememe Durumunun Cinsiyetle İlişkisi

Öğünleri Olarak	Tam	Cinsiyet					
		Kadın		Erkek		Toplam	
		S	%	S	%	S	%
Yiyen		39	33.0	53	40.1	92	36.8
Yemeyen		79	67.0	79	59.9	158	63.2
TOPLAM		118	100.0	132	100.0	250	100.0

$X^2= 1.351$,

SD= 1,

$p>0.05$

Öğünlerini tam olarak yemeyen kadın hastaların oranı (% 67.0) erkek hastalardan daha yüksek (% 59.9) olmasına rağmen aradaki fark istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p>0.05$). Bu farkın sebebi kadın hastaların daha seçici davranması ile ilişkili olabilir (Tablo 3).

Öğünlerini tam olarak yememe durumu ile eğitim düzeyleri karşılaştırılmış ve üniversite mezunlarının % 72.7'sinin, okur-yazar olmayan hastaların ise %50.0'ının öğününü tam olarak yemediği görülmüştür. Üniversite mezunlarının beklentilerinin daha fazla olması ve duruma daha eleştirel gözle bakması nedeni ile büyük bir kısmının öğününü tam olarak yemediği düşünülebilir.

Dahili kliniklerde yatan hastaların sadece % 41.2'sinin, cerrahi kliniklerde yatan hastaların ise % 33.1'inin öğününü tam olarak yediği görülmüştür. Dahili kliniklerde özel diyeti olanların fazla olması hastaların seçme şansını azaltabileceğinden bu kliniklerde öğününü tam olarak yiyen hastaların oranı cerrahi kliniklerde yatan hastalardan daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca cerrahi kliniklerde yatan hastaların ağrılarının daha çok olması nedeni ile öğünlerini tam olarak yiyemediği düşünülebilir.

Tablo 4. Hastaların Yattığı Kliniğe Göre Diyetleri İle İlgili Açıklama Yapılıp Yapılmamasının Karşılaştırılması

Yattığı Klinik	Diyetle İlgili Açıklama					
	Yapılan		Yapılmayan		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Dahili Klinik	24	21.1	90	78.9	114	100.0
Cerrahi Klinik	13	9.5	123	90.5	136	100.0
TOPLAM	37	14.8	213	85.2	250	100.0

X²= 6.497 ,

SD= 1,

p<0.05

Dahili kliniklerde yatan hastaların %78.9'una, cerrahi kliniklerde yatanların ise %90.5'ine diyetleri ile ilgili açıklama yapılmamış olması dikkat çekici bir sonuç olarak değerlendirilmiş ve aradaki fark önemli bulunmuştur (p<0.05). Her iki klinikte toplam olarak hastaların sadece %14.8'ine açıklama yapılmıştır (Tablo 4).

Tablo 5. Hastaların Aldığı Diyete Göre Açıklama Yapılıp Yapılmamasının Karşılaştırılması

Aldığı Diyet	Diyetle İlgili Açıklama					
	Yapılan		Yapılmayan		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Normal	13	8.6	138	91.4	151	100.0
Özel	25	24.2	75	75.8	99	100.0
TOPLAM	37	14.8	213	85.2	250	100.0

X²= 11.589 ,

SD= 1,

p<0.001

Normal diyet alanların % 91.4'üne, özel diyet alanların ise % 75.8'ine diyetle ilgili açıklama yapılmadığı ve aradaki farkın çok önemli olduğu belirlenmiştir (p<0.001, Tablo 5). Bu konuda sağlık personelinin çok duyarsız davrandığı ve üzerine düşen görevi tam olarak yerine getirmediği düşünülebilir.

Tablo 6.Hastaların Daha İyi Beslenebilmeleri İçin Getirdikleri Önerilerin Dağılımı

Getirilen Öneriler	Sayı	%
Önerim yok	89	35.6
Temizliğe özen gösterilsin	70	28.0
Hep aynı çeşitler çıkmasın	65	26.0
Yemek salonları yeterli hale getirilsin	50	20.0
Yemekler daha özenle hazırlansın	27	10.8
Sebze yemekleri ve meyve daha sık çıksın	14	5.6
Sıcak yemekler sıcak, soğuk yemekler soğuk olarak sunulsun	12	4.8
Servis yapan kişiler kibar olsun	12	4.8
Diğer (porsiyonlar herkese eşit ve uygun miktarda verilsin)	11	4.4

* Hastalar birden fazla öneri getirmişlerdir.

Hastaların daha iyi beslenebilmeleri için önerilerinin neler olduğu sorulmuş ve %35.6'sının hiçbir önerisinin olmadığı belirlenmiştir. Önerisi olmayan hastaların belki çok az bir kısmının mevcut durumdan gerçekten memnun olduğu için öneri getirmediği, diğerlerinin ise sosyo-kültürel düzeyi düşük olduğu için öneri getiremediği düşünülmüştür. Fakat hastaların % 28.0'ı temizlik konusunda daha titiz davranılmasını önermiştir (Tablo 6). Genel olarak, hastaların ileri sürdükleri önerilerin mevcut sorunları ortadan kaldırmaya yönelik olduğu görülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hastanede yatan hastaların yeme-içme ile ilgili sorunlarının ve önerilerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmanın sonuçlarına göre;

Hastaların % 63.2'sinin öğünlerini tam olarak yemediği, bu oranın cerrahi kliniklerde en yüksek olduğu (% 66.9), genel olarak % 85.2'sine diyeti ile ilgili açıklama yapılmadığı ve bu oranın da normal diyet alanlarda daha yüksek olduğu (% 91.4) görülmüştür. Diğer taraftan hastaların % 28.0'ının daha iyi beslenebilmeleri için temizliğe önem verilmesini istediği belirlenmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

-Hastaların öğünlerini tam olarak yiyip yemediğinin sağlık personeli tarafından gözlenmesi, eğer yemiyorlarsa nedenlerinin araştırılması,

-Özellikle özel diyeti olan hastalara diyetleri konusunda ayrıntılı açıklama yapılması,

-Hastaların diyet planını hekim, hemşire ve diyetisyenin birlikte hazırlaması, diyet planı hazırlanırken hasta ile görüşülmesi, hastanın kişisel ve sosyo-kültürel özelliklerinin göz önünde bulundurulması,

-Hemşirelere, hastaların yeme-içme ile ilgili sorunları ile daha yakından ilgilenebilmeleri için bu konuyla ilgili hizmet içi eğitim verilmesi,

-Hastanelerde yemeklerin temizliğine, görüntüsüne, sunuluş biçimine daha çok özen gösterilmesi,

-Hemşirelik Esasları Dersinin müfredat programında hastaların beslenmeleri sırasında yaşayabilecekleri sorunlar konusuna daha geniş yer verilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

1.Baysal A. Genel Beslenme Bilgisi 2.Baskı, Hatipoğlu Basım ve Yayım San. ve Tic. Ltd. şti, 1986.

2.Birol L. Hemşirelik Süreci. 3. Baskı, Etki Matbaacılık Yayıncılık Ltd. şti, İzmir, 1997.

3.Coşkun Ü: Hastaların öğünlerini yememe sebeplerinin araştırılması. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İst. Üniv. Sağlık Bil. Enstitüsü, İstanbul, 1990.

4.Hasanoğlu S: Değişik hastane ünitelerinde yatmakta olan hastalarda görülen yeme sorunlarının nedenleri ve hasta üzerinde yarattığı olumsuz etkilerinin araştırılması. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. İst. Üniv. Sağlık Bil. Enstitüsü, İstanbul, 1994.

5.Kızılcıkelik S. Türkiye'nin Sağlık Sistemi, Saray Medikal Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. şti, İzmir, 1996.

6.Sümbüloğlu K, Sümbüloğlu V. Biyoistatistik, 6.Baskı, Özdemir Yayıncılık, Ankara, 1995.

7.Ulusoy F. Hastalar öğünlerini neden tam olarak yemezler? 1. Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildirileri. Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1988: 116-122.